

KROUŽKOVATEL

Zpravodaj Společnosti spolupracovníků Kroužkovací stanice NM

11

duben 2011

Lovící vodouš tmavý na lokalitě Velké jezero u Bánova. Foto ke článku na s. 10 až 12. Foto: J. Lengyel

Hnízdní sezóna se rozběhla plným proudem a přináší každoroční výzvu v podobě kroužkování mláďat na hnízdech. Zpětné odchvy mláďat jsou velmi cenné, jelikož pochází od jedinců se známým původem a stářím. Navíc odchvy v prvních měsících života umožňují sledovat rozptyl mláďat.

Od roku 2005 umožňuje program Ring ukládat sourozence a jejich počty v hnízdech. Počet mláďat a datum jejich okroužkování výrazně zvyšuje hodnotu kroužkovacího záznamu, jelikož umožňuje vypočítat den snesení vejce a sledovat meziroční změny v počtu mláďat. Je smutnou skutečností, že mláďatům na hnízdech se nevěnuje taková pozornost, jakou by si zasloužila. Že se jedná o po-

měrně rozšířený jev, dokládají i články z Velké Británie, vyzývající k většímu zapojení se do této problematiky, protože zde již 30 let klesají počty okroužkovaných mláďat. V posledních pěti letech se u nás množství okroužkovaných mláďat pohybuje v rozmezí od 16,5 % (2006) do 12 % (2010) všech okroužkovaných ptáků. Pro zajímavost na britských ostrovech je to v posledních letech kolem 20 %. Dnes máme v databázi téměř 24 tisíc hnízd. Je nutno podotknout, že jsou do ní průběžně přidávána starší kroužkovací data, přesto na KS přichází v průměru 3 425 hnízd ročně, nejméně to bylo v roce 2010 (2 859 hnízd). Chtěl bych všem kroužkovatelům, kteří poslali údaje o počtech mláďat, poděkovat a apelovat na ty, kteří tyto informace nevyplňují, aby tak v letošním roce učinili. Ta trocha práce navíc totiž výrazně zvyšuje hodnotu naší kroužkovací činnosti.

Petr Klvaňa

Projekt CES

Projekt CES v ČR v roce 2010

Miroslav Jelínek | e-mail: mir.jelinek@email.cz

Změny životního prostředí ovlivňují míru přežívání a reprodukční úspěšnost všech druhů ptáků. Získání relevantních dat pro pochopení příčin úbytku či nárůstu jednotlivých populací je však velmi obtížné. Kroužkovací projekty jsou jednou z mála možností, jak získat u řady druhů drobných pěvců objektivní a poměrně přesná data o míře přežívání či aktuální reprodukční úspěšnosti. Celoevropsky nejvýznamnějším programem je projekt CES (Constant Effort Sites – kroužkování za konstantního úsilí na stejných lokalitách), který probíhá na území ČR od roku 2004.

V roce 2010 se na projektu CES podílelo 38 kroužkovatelů na 22 lokalitách (Tab. 1), z toho na 9 místech je nepřetržitě chytáno od roku 2004. Rok 2010 se nesl ve znamení poměrně velkých změn v odchytných stanovištích. Nově byl v roce 2010 zahájen

CES na 4 lokalitách: Dubové Mlýny u Českých Budějovic, Zadní Kopanina v Praze, Dolní Lutyně na Karvinsku a jako nová lokalita je hodnocen i rozšířený CES u Vlčnova na jižní Moravě. Naopak z časových důvodů nebylo chytáno na Opatovickém rybníku u Třeboně a v PR Strádovka na Chrudimsku, kde nebylo možné sehnat náhradu. Nečekaným úmrtím Jaroslava Klápšého byl přerušen CES na Novozámeckém rybníku u České Lípy a ze stejného důvodu byl zatím ukončen CES na rybníku Žabakor u Mnichova Hradiště. Současně musela být ukončena pro trvalé problémy s vykazováním činnosti spolupráce na lokalitě Pekla u Litomyšle. Ačkoliv je stále většina odchytných stanovišť situována do rákosin či podmáčených křovin, v souvislosti se zahájením nových odchytných stoupá i počet stanovišť, která lze označit jako čistě terestrická (v roce 2010 již 5 lokalit).

Hnízdění sezóna a tím i odchytby byly, podobně jako v roce 2009, výrazně ovlivněny počasím. Silné trvalé srážky na konci května a v první polovině června vystrídalo koncem června a v červenci horké tropické počasí. Ačkoliv tyto podmínky odchytby značně komplikovaly, nemusel být na žádném stanovišti CES zrušen a na všech lokalitách se podařilo provést všechny plánované kontroly. Paradoxně na Heřmanském stavu u Ostravy mohlo být nakonec započítáno jen 6 kontrol z důvodu vykradení auta a s tím související

Tab. 1 Přehled lokalit projektu CES v ČR v roce 2010, počty chycených ptáků a délka exponovaných sítí.

Kód	Lokalita, okres	Počet ex. + 1K	Počet ex. 1K	Celkem ex.	Sítě (m)	Ex./m
1	rybník Zrcadlo, JC	217	149	366	117	3,13
3	Žehuňský rybník, NB	236	177	413	80	5,16
6	Čekanice, rybník Ovčín, ST	83	62	145	82	1,77
7	Řežabinec, PI	192	215	407	76	5,36
9	Heřmanský stav, OV *)	169	87	256	118	2,17
11	Postřekov, DO	102	155	257	74	3,47
12	rybník Velký Košíř, SY	163	119	282	141	2,00
13	Zeměchy, ME	115	235	350	94	3,72
14	rybník Baroch, PA	273	310	583	104	5,61
18	Hledsebe, ME	112	133	245	84	2,92
21	Červenský rybník, MB	125	108	233	72	3,24
22	Lhotka, ME	133	94	227	79	2,87
23	Choteč, PZ	225	183	408	168	2,43
24	Chouč, TP	119	117	236	122	1,93
25	rybník Buben, JC	310	240	550	130	4,23
26	Senetín, rybník Zbožňov, KH	146	225	371	71	5,23
27	Dubové Mlýny, CB	94	109	203	91	2,23
28	Bohdanečský rybník II, PA	162	141	303	110	2,76
30	Velký Tisý, JH	129	89	218	96	2,27
31	Zadní Kopanina, AA	173	150	323	120	2,69
32	Dolní Lutyně, KA	160	79	239	140	1,71
33	Vlčnov II, UH	218	179	397	176	2,26

*) jen 6 kontrol

Kroužkovatelé: 1 – Smolík Z., Šoltys V., Bartoniček J., Valeš Z., 3 – Jelínek M., 6 – Louda P., 7 – Šebestian J., Havlíček J., Chaloupka M., Vlček J., 9 – Stolarczyk J., Haluzík M., 11 – Bošek V., 12 – Urbánek L., 13 – Novák F., 14 – Česák J., 18 – Lumpe P., Novotný K., Svoboda I., 21 – Kverek P., Kverek T., 22 – Černý P., Procházka J., Svoboda I., Ticháčková M., 23 – Novák F., Hejzlar J., 24 – Horák M., Vaník J., 25 – Bartoniček J., 26 – Kavka M., Křivský J., 27 – Chaloupka M., 28 – Bárta F., Horák J., 30 – Kučera K., Mráz J., Cepák J., 31 – Kubíček J., Sládeček M., 32 – Stolarczyk J., Malinovský J., 33 – Pavelčík P.

ztráty terénního zápisníku. Tento případ je varováním pro všechny kroužkovatele, kteří svá data po příjezdu z terénu nezalohují – např. přepsáním do programu Rings.

Tab. 2 Druhové složení a počty 42 nejčastěji chytaných druhů ptáků v rámci projektu CES v roce 2010.

Druh	Celkem + 1K	Celkem 1K	Celkem ex.	%
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	842	689	1531	21,9
<i>Sylvia atricapilla</i>	424	297	721	10,3
<i>Phylloscopus collybita</i>	247	377	624	8,9
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	280	187	467	6,7
<i>Acrocephalus palustris</i>	220	203	423	6,0
<i>Cyanistes caeruleus</i>	87	306	393	5,6
<i>Parus major</i>	98	228	326	4,7
<i>Turdus merula</i>	84	116	200	2,9
<i>Emberiza schoeniclus</i>	100	60	160	2,3
<i>Erithacus rubecula</i>	46	111	157	2,2
<i>Hirundo rustica</i>	110	46	156	2,2
<i>Sylvia borin</i>	96	59	155	2,2
<i>Sylvia communis</i>	95	47	142	2,0
<i>Turdus philomelos</i>	50	62	112	1,6
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	71	34	105	1,5
<i>Carduelis chloris</i>	71	30	101	1,4
<i>Phylloscopus trochilus</i>	55	39	94	1,3
<i>Emberiza citrinella</i>	68	25	93	1,3
<i>Passer montanus</i>	29	51	80	1,1
<i>Lanius collurio</i>	60	18	78	1,1
<i>Aegithalos caudatus</i>	18	60	78	1,1
<i>Sylvia curruca</i>	57	20	77	1,1
<i>Luscinia svecica</i>	43	17	60	0,9
<i>Prunella modularis</i>	29	15	44	0,6
<i>Locustella luscinioides</i>	19	25	44	0,6
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	34	7	41	0,6
<i>Locustella naevia</i>	29	12	41	0,6
<i>Panurus biarmicus</i>	14	27	41	0,6
<i>Remiz pendulinus</i>	9	27	36	0,5
<i>Dendrocopos major</i>	22	12	34	0,5
<i>Luscinia megarhynchos</i>	20	10	30	0,4
<i>Carduelis cannabina</i>	14	15	29	0,4
<i>Poecile palustris</i>	11	18	29	0,4
<i>Sitta europaea</i>	13	11	24	0,3
<i>Phoenicurus ochruros</i>	7	17	24	0,3
<i>Fringilla coelebs</i>	22	1	23	0,3
<i>Jynx torquilla</i>	11	7	18	0,3
<i>Sturnus vulgaris</i>	9	9	18	0,3
<i>Motacilla alba</i>	10	6	16	0,2
<i>Hipolais icterina</i>	10	5	15	0,2
<i>Carduelis carduelis</i>	8	5	13	0,2
<i>Poecile montana</i>	5	5	13	0,2
CELKEM *	3626	3368	6994	

* Součty zahrnují všechny odchycené druhy.

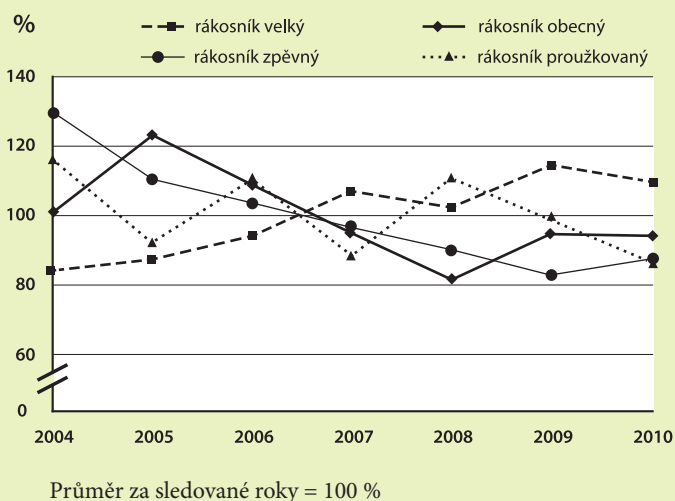
Celkem bylo v roce 2010 v rámci projektu CES chyceno 77 druhů ptáků v počtu 6 994 ex. Tento podprůměrný výsledek je do značné míry zapříčiněn zmiňovaným průběhem počasí. Na jednu lokalitu připadalo v roce 2010 v průměru 106 metrů sítě (70 – 176 m). Vzhledem k převaze stanovišť v litorálních porostech je podobně jako v předchozích letech výrazně dominantním druhem rákosník obecný (Tab. 2). Na početnosti chycených pěnic černohlavých a budničků menších (druhý a třetí nejpočetnější druh) se částečně projevuje vliv nových odchytových lokalit v křovinách.

Oproti roku 2009 došlo k výraznějšímu nárůstu početnosti odchycených dospělých jedinců především u drozda zpěvného, budnička menšího, pěnice černohlavé a sýkořice vousaté (Tab. 3). Naopak u strnada obecného, cvrčilky slavíkové, slavíka modráčka a sýkory modřinky počty adultů znatelně poklesly (Tab. 3). Z dlouhodobějšího hlediska je dobře znatelný pozvolný nárůst početnosti červenky obecné. Vzrůstající trend početnosti u sýkořice vousaté je pak spíše odrazem výrazného kolísání početnosti tohoto druhu v jednotlivých obdobích. Stále pokračuje pokles početnosti i u strnada rákosního a pěnice slavíkové (Tab. 3). Naopak sestupný trend, zaznamenaný v minulých letech u rákosníka zpěvného, se v minulém roce zastavil. Je však otázkou, zda se nejedná jen o přechodný jev.

Ačkoliv špatné počasí v roce 2010 mělo určitě značný vliv na průběh hnízdění, překvapivě nebyl zaznamenán u většiny druhů pokles hnízdní úspěšnosti. K určitému propadu došlo pouze u strnada obecného a pěnice slavíkové. U většiny ostatních druhů byla hnízdní úspěšnost podobná jako v roce 2009 či spíše vyšší. S největší pravděpodobností je to ovlivněno načasováním hnízdění a často i náhradními snůškami. Velmi překvapivá, ale potěšující, je vyšší hnízdní úspěšnost u rákosníka zpěvného (Tab. 3).

Tradičně byla i při tomto ročníku CESu chycena řada zajímavých druhů ptáků – např. bukáček malý (3 ex. Bohdanečský ryb., 2 ex. Heřmanský stav, 1 ex. ryb. Baroch), hrdlička divoká (1 ex. Vlčnov), žluna šedá (1 ex. Vlčnov), konipas luční (1 ex. Žehuňský ryb.), budniček lesní (1 ex. ryb. Zbožňov) či strnad luční (1 ex. Žehuňský ryb., 1 ex. Chouč). Překvapivě vysoké jsou počty chycených krutihlavů obecných (celkem 18 ex., z toho 10 ex. Vlčnov a 5 ex. Zadní Kopanina), cvrčilek říčních (8 ex. na šesti lokalitách, z toho 2 ex. Chouč a 2 ex. Vlčnov) a žluvy hajní (10 ex., z toho však 9 ex. Vlčnov). Smutnou tradicí se naopak stává nízký počet chycených pěnic vlašských (jen 5 ex. na třech stanovištích, z toho 3 ex. Zadní Kopanina) a hýla rudého (na třech stanovištích jen 6 ex., z toho 4 ex. Postřekov).

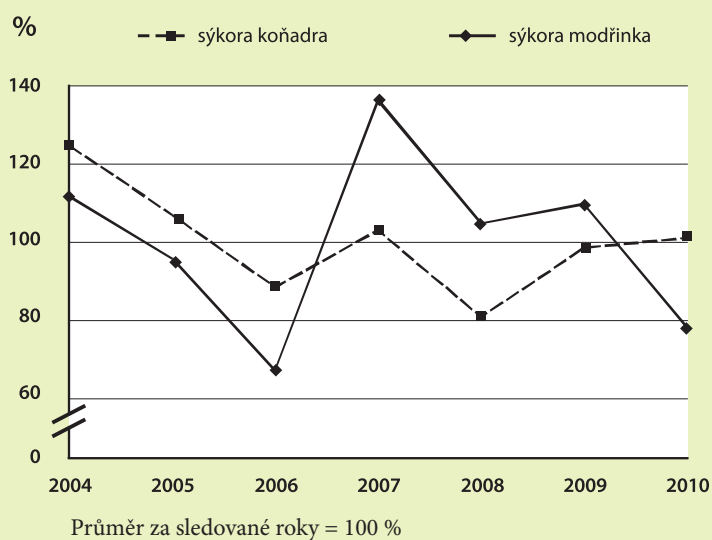
Graf 1 Změny početnosti dospělých jedinců rákosníka obecného, velkého, proužkovaného a zpěvného v rámci projektu CES v ČR v letech 2004–2010.

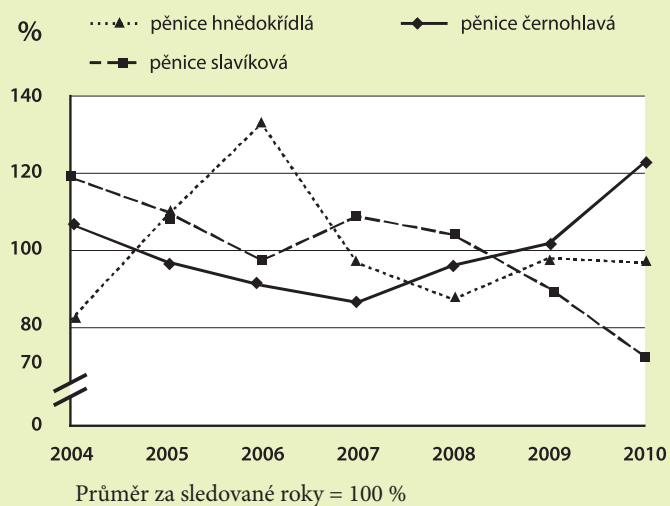
Tab. 3 Změny početnosti a hnízdní produktivity vybraných druhů ptáků v rámci projektu CES v ČR mezi roky 2010 a 2009 a v letech 2004–2010.

Druh	Změna početnosti ad.		Změna hnízdní produktivity	
	2010/2009	2004–2010	2010/2009	2004–2010
	(%)	(%)	(%)	(%)
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	-4,5	+4,7	+7,6	-3,2
<i>Acrocephalus palustris</i>	+4,9	-6,2	+13,4	+1,9
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	-0,7	-0,2	+4,1	-0,8
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	-14,3	-3,5	+1,1	-2,9
<i>Emberiza citrinella</i>	-38,7	-9,6	-13,0	+1,0
<i>Emberiza schoeniclus</i>	-16,1	-9,0	-3,7	+3,0
<i>Erithacus rubecula</i>	+6,9	+17,4	+8,2	-0,8
<i>Locustella luscinioides</i>	-38,9	-1,6	+6,3	5,0
<i>Locustella naevia</i>	-15,8	-6,0	-3,5	+4,6
<i>Luscinia svecica</i>	-31,8	+0,6	-0,8	-0,8
<i>Panurus biarmicus</i>	+42,3	+34,9	+6,1	-2,0
<i>Cyanistes caeruleus</i>	-29,5	+2,2	-4,5	-0,2
<i>Parus major</i>	+2,7	-2,0	+1,3	+0,2
<i>Phylloscopus collybita</i>	+71,2	+7,9	+4,4	+1,1
<i>Sylvia atricapilla</i>	+21,0	+2,9	+8,0	+0,2
<i>Sylvia borin</i>	-19,9	-7,5	-9,3	-0,3
<i>Sylvia communis</i>	-1,2	+5,0	+6,4	+0,6
<i>Sylvia curruca</i>	-2,2	-8,3	+1,1	+0,2
<i>Turdus merula</i>	-37,1	-4,3	+0,3	+1,5
<i>Turdus philomelos</i>	+84,8	+8,2	+2,8	-1,3

Graf 2 Změny početnosti dospělých jedinců sýkora koňadra a modřínky v rámci projektu CES v ČR v letech 2004–2010.

Graf 3 Změny početnosti dospělých jedinců pěnice černohlavé, pěnice hnědokřídle a pěnice slavíkové v rámci projektu CES v ČR v letech 2004–2010.

Dlouhodobým problémem akce CES je v České republice stále poměrně malý počet odchytových stanovišť (ideální počet vzhledem k rozloze území je 30–40, zatímco v roce 2011 by měl probíhat CES pouze na 23 místech) a jejich nerovnoměrné rozložení. To se týká především Moravy, Českomoravské vrchoviny, západních a jižních Čech. Noví spolupracovníci (bez ohledu na biotop) jsou vždy vítáni. Pro akci CES je za určitých podmínek vhodná

každá lokalita, kde lze během jedné hnízdní sezóny chytit alespoň 100 ptáků. Důležité je však vytrvat a provádět akci na stejném místě alespoň 5 let po sobě.

Projekt CES má dlouhodobý charakter a patří mezi priority kroužkovací stanice. Doufám, že stávající kroužkovatelé vytrvají a přidají se k nim i noví spolupracovníci.

Projekt RAS

Projekt RAS v roce 2010

Zdeněk Valeš | e-mail: zetval@volny.cz

Minulý rok proběhl druhý ročník projektu RAS (Retrapping Adults for Survival) v České republice. Opakovaný odchyt přeživších dospělců, jak zní volný překlad z anglického originálu, je projekt, který se věnuje sběru informací o zpětných odchycích hnízdících ptáků na zvolené lokalitě. Výsledky nám posléze dovolují vyhodnocovat míru přežívání sledovaných druhů v závislosti na zvolených faktorech.

Potěšující je fakt, že v roce 2010 naprostá většina kroužkovatelů pokračovala ve svých projektech z roku 2009. Zároveň se přidali i další kroužkovatelé, kteří rozšířili celkový počet projektů. Navíc někteří z nich zaslali i svá starší data, která splňovala základní kritéria RASu, a tak se zvýšil současně i počet projektů za rok 2009

z původních 14 na 20. Přerušeny byly pouze dva projekty z důvodů časového zaneprázdnění, resp. zatopení lokality. Dnes tudíž registrujeme pro rok 2010 celkově 29 studií u 13 druhů ptáků (viz Tab. 1 a 2).

Mezi kroužkovatele, kteří se nově zapojili do projektu RAS, patří např. Jaroslav Kubíček, jenž se věnuje odchytu budníčků lesních. Na třech lokalitách v okolí Prahy se mu podařilo okroužkovat 90 dospělých jedinců, což je více než dobrý základ pro další roky. Je zajímavé, že i další nové druhy jsou obyvateli lesních biotopů: projekt Jiřího Vaníka se zaměřil na lindušky lesní a Zdeněk Valeš se věnuje míře přežívání u králíčků obecných. Dále přibýly tři projekty vlaštovky obecné – dva Václava Jelínka (viz článek na str. 14) a jeden Jaroslava Cepáka, dále cvrčilka zelená a krutihlav obecný, kterým se věnuje Karel Pithart, a do studie se přihlásil i Petr Heneberg, který se dlouhodobě zabývá břehulí říční.

V rámci projektu RAS bylo v roce 2010 odchyceno nebo kontrolováno 1 885 dospělých jedinců 13 druhů. Oproti roku 2009, kdy se podařilo odchytit 2 461 dospělců, je to výrazně méně. V obou letech připadal největší díl odchycených jedinců na břehulí říční. Právě výrazný pokles okroužkovaných jedinců u tohoto druhu, který citelně zasáhl některé sledované lokality (např. v pískovně

Tab. 1 Projekty RAS v ČR v roce 2010.

Kód	Kroužkovatel	Ptačí druh	Lokalita
1	Petr Procházka, Milica Požgayová, Václav Jelínek	rákosník velký	Mutěnické a Hodonínské rybníky (HO)
2	Michal Pešata, Vladimír Lemberk	břehule říční	Slepotice (PA)
3	Jiří Sviečka, Petr Pavelčík	břehule říční	Polešovice (UH)
4	Jaroslav Veselý, Zdeněk Valeš, František Novák, Pavel Kolman, Jiří Frenzl	břehule říční	Běleč (BE)
5	Jiří Sviečka	cvrčilka zelená	Biskupice (ZL)
6	Jiří Brožek	bramborníček hnědý	Hvězdov (CL)
7	Jiří Brožek	ledňáček říční	Ploučnice (CL)
8	Pavel Čech	ledňáček říční	Podblanicko a okolí
9	Jan Růžička, Aleš Hampel, Petr Havel	vlaštovka obecná	Dolní Čermná (UO)
10	Jaroslav Cepák a kol.	vlaštovka obecná	Lužnice (JH)
11	Jan Stříteský	lejsek bělokrký	VV Dědice (PV)
12	Vojtěch Volf	vrabec domácí	Dobruška (RK)
14	Jiří Vaník, Miroslav Horák	krutihlav obecný	Bílinsko (TP)
15	Jiří Vaník	linduška lesní	Zabrušany (TP)
16	Karel Pithart	cvrčilka zelená	Chrást Bříství (NB)
17	Karel Pithart	krutihlav obecný	Chrást Bříství (NB)
18	Zdeněk Valeš	králíček obecný	Lhenice (PT)

Kód	Kroužkovatel	Ptačí druh	Lokalita
19	Karel Novotný	cvrčilka říční	Zelčín-Hořín (ME)
20	Jaroslav Kubíček	budníček lesní	Kunratický les (AA)
21	Jaroslav Kubíček	budníček lesní	Praha-Komořany (AA)
22	Jaroslav Kubíček	budníček lesní	Řevnice-Halouny (PZ)
23	Jiří Sviečka, Petr Pavelčík	břehule říční	Boršice u Buchlovic (UH)
24	Petr Heneberg, Josef Chytil	břehule říční	Pouzdrány (BV)
26	Petr Heneberg	břehule říční	Valtice (BV)
27	Petr Heneberg	břehule říční	Záblatí (JH)
28	Petr Heneberg	břehule říční	Lžín (TA)
29	Jaroslav Cepák	vlaštovka obecná	Lomnice n. Lužnicí (JH)
30	Václav Jelínek	vlaštovka obecná	Vidlatá Seč (SY)
31	Václav Jelínek	vlaštovka obecná	Chotovice (SY)

Tab. 2 Počet projektů RAS u jednotlivých druhů.

Druh	2009	2010
ledňáček říční	2	2
krutihlav obecný	1	2
břehule říční*	8	8
vlaštovka obecná	2	5
linduška lesní	0	1
bramborníček hnědý	1	1
rákosník velký**	1	1
cvrčilka zelená	2	2
cvrčilka říční	0	1
budníček lesní	0	3
králíček obecný	0	1
lejsek bělokrký	1	1
brhlík lesní	1	0
vrabec domácí	1	1
Celkem	20	29

Poznámky:

* u dvou projektů i starší data

** data již od roku 2007

u Litně), měl za následek výrazný pokles okroužkovaných ptáků v roce 2010. Nízký počet odchycených břehulí říčních byl pravděpodobně dán chladným začátkem hnízdní sezóny, kdy některé páry začaly hnízdit velmi pozdě, případně nezahnízdyly vůbec. Výkyvy u ostatních druhů, u nichž se odchytávají desítky jedinců, celkové počty významně neovlivnily.

Aby získaná data mohla mít dobrou vypovídající hodnotu, je nutné se snažit odchytit co nejvíce dospělců. Na vhodných lokalitách to není až takový problém u břehulí či vlaštovek, ale u některých druhů s velkým teritoriem je dosažení doporučeného minimálního počtu 30 dospělců někdy nad síly kroužkovatele. Pro-

to jsme se s KS shodli, že u některých druhů lze tolerovat odchyt minimálního počtu 10 samců za hnízdní sezónu v lokalitě, kde je odhadovaná populace alespoň 20-30 párů.

Bylo by však vhodné, aby u těchto druhů bylo více projektů na více lokalitách, jedině tak získáme dostatečný datový soubor pro statistickou analýzu. Proto bychom rádi požádali kroužkovatele, kteří váhají nad výběrem vhodného druhu pro projekt RAS, aby se pokusili vybrat druh, u něž byl RAS již zahájen. Jedním z druhů by tak mohla být cvrčilka zelená nebo krutihlav obecný. Samozřejmě se ovšem nebráníme jakémukoli novému projektu u kteréhokoli jiného druhu. Ve Velké Británii, kde projekt RAS běží již třináctým rokem, jsou mezi nejčastěji sledovanými druhy rákosník proužkovaný, rákosník obecný, sýkora koňadra, pěnkava obecná, čížek lesní, vrabec domácí a zejména břehule říční a vlaštovka obecná. Zájemce o zahájení projektu RAS bych rád odkázal na Zprávy RAS 2010, které se problematice věnují podrobněji a jsou dostupné na stránkách společnosti (www.czechringing.com).

Závěrem bych chtěl poděkovat všem kroužkovatelům, kteří se zapojili do projektu RAS v minulých dvou ročnících, a doufám, že vytrvají i v příštím roce.

Díky dobré reakci samců na přehrávku hlasu je cvrčilka zelená vhodným druhem pro projekt RAS. Protože se doposud nepovedlo získat zpětné hlášení nad 10 km, je značení hnízdních populací jedním z mála efektivních způsobů, jak uplatnit při studiu tohoto druhu kroužkovací metodiku.

Foto: Z. Valeš

Babka nebo lužka? Problém vyřešen!

Jaroslav Cepák / e-mail: krouzkovaci_stanice@nm.cz

Rozlišení dvojic blízce příbuzných druhů našich ptáků je noční můrou nejen pro začínající kroužkovatele, ale občas „zamotá hlavu“ i zkušenějším. Pokud bychom sestavili žebříček těch problematických, na špici by se hned vedle šoupálek jistě umístilo i duo sýkora babka a sýkora lužní.

Oba druhy jsou u nás nehojně kroužkovány – roční počty označených ptáků v posledních 5 letech kolísají mezi 250–550 jedinci. Z šesti našich hnízdicích sýkor je vzácněji kroužkováným druhem pouze sýkora parukářka. Početněji chytanou je sýkora babka, což je v souladu s jejím v podstatě plošným rozšířením po celém území ČR. Vzácnější, spíše lokálně a ve vyšších polohách rozšířená sýkora lužní, je pochopitelně i méně častým druhem v sítích kroužkovatelů.

V určovacích příručkách je většinou uváděno šest hlavních rozlišovacích znaků obou druhů – barva a lesk čepičky, délka čepičky, velikost a tvar (ohraničení) černé skvrny pod zobákem (brada), barva boků, zbarvení praporů loketních (terciálních) letek a stupňovitost ocasu (Tab. 1). Platnost jednotlivých znaků je různá. Vnímání barevných odstínů a lesku (čepička, barva boků) je subjektivní a navíc je často ztíženo světelnými podmínkami při prohlížení ptáka a ve většině případů pak nemožností srovnání s jedincem druhého druhu. U stupňovitosti ocasu či délky křídla pak může být vypovídací hod-

Světlé lemy LL (TL) jsou u sýkory lužní dobře patrné i na složeném křídle při pohledu shora.
Foto: J. Cepák

Tab. 1 Hlavní rozlišovací znaky sýkory lužní a sýkory babky „v ruce“. Upraveno podle Broughtona (2008).

	Sýkora lužní	Sýkora babka	Poznámka
Zobák	Bez bílé skvrny u kořene horní čelisti.	Bílá skvrna u kořene horní čelisti.	
Líce¹	Bělavé, bez kontrastu mezi lícemi a krkem.	Bílé líce kontrastují s šedohnědým krkem.	
Zbarvení vnějších praporů LL (TL)	Na vnějších praporech LL (TL) široké světle krémové okraje kontrastující s tmavým pláštěm.	Okraje LL (TL) většinou pouze nepatrně světlejší než pláštěk, bez kontrastu.	
Ocas	Pár krajních OP o více než 4 mm kratší než špička složeného ocasu.	Pár krajních OP o méně než 5 mm kratší než špička složeného ocasu.	Střední spolehlivost, průkazný překryv znaku.
Délka křídla	55–63 mm	58–67 mm	Překryv znaku.
Čepička²	Černá bez lesku (max. s nevýrazným modravým leskem) nebo tmavě hnědá.	Černá se zřetelným nebo nevýrazným modravým leskem.	Nízká spolehlivost, výrazný překryv znaku, subjektivní (zejména bez možnosti srovnání obou druhů).
Brada	Rozpítá na okrajích, může zakrývat celé hrdlo.	Ostře ohraničená, zakrývá pouze horní část hrdla pod zobákem.	Výrazný překryv znaku, subjektivní (zejména bez možnosti srovnání obou druhů).

¹ Tohoroční ptáci obou druhů mají čistě bílé líce až do ukončení juvenilního pelichání (září).

² Zhruba do konce září mají tohoroční ptáci obou druhů matně černou nebo tmavě hnědou čepičku.

nota snížena překryvem těchto znaků či ztrátou jednoho či obou vnějších ocasních per (dorůstající pero je kratší) u sýkory babky.

V roce 2008 se v britském časopise „*Ring and Migration*“ objevil článek upozorňující na další rozlišovací znak obou „babek“. Jedná se o rozdílné zbarvení okraje kořene horní čelisti zobáku. U sýkory babky je okraj ostrý, přesahuje přes okraj dolní čelisti a vytváří při kořeni zobáku dobře viditelnou bílou skvrnu. Na zobáku sýkory lužní se takto utvářený okraj nevyskytuje a zobák tak působí jednotně černým dojmem. Britští autoři ověřovali tento znak na několika desítkách odchycených ptáků i muzejních kůlí. Podle jejich zjištění lze takto dobře odlišit 98 % sledovaných jedinců! Zajímavé je, že možnost rozlišení obou druhů na základě bílé skvrny na kořeni zobáku byla známa již dříve. Informace, publikovaná v roce 1987 ve francouzsky psaném bulletinu pro kroužkovatele, však zcela zapadla...

V loňském roce jsme spolu s kolegy Kamillem Čihákem a Jaroslavem Kubíčkem prověřili platnost tohoto znaku u 58 jedinců českých populací obou druhů (35 sýkor babek, 23 sýkor lužních), odchycených na Třeboňsku, v Praze a na Rychnovsku. Ve všech případech šlo oba druhy dobře odlišit podle přítomnosti či nepřítomnosti bílé skvrny na zobáku.

Vzhledem k tomu, že zobák je stabilní strukturou, nepodléhající barevným změnám či abrazi (opotřebením) podobně jako opeření, jeví se přítomnost či nepřítomnost bílé skvrny jako nejpoužitelnější ze všech uváděných rozlišovacích znaků. I přes jeho vysokou platnost ale doporučuji pro určování babek využít i dalších uváděných znaků. Při jejich řídkém výskytu to jistě nebude znamenat pro kroužkovatele výraznější časovou ztrátu. Zejména na podzim nám detailnější prohlídka odchyceného jedince

často umožní i určení jeho stáří – především podle tvaru ocasních per a v některých případech i podle rozhraní pelichání mezi LK.

Za prověření platnosti znaku u odchycených ptáků a poskytnutí srovnávacích fotografií děkuji ing. Kamilu Čihákovi a Jaroslavu Kubíčkovi. Za cenné konzultace a připomínky pak RNDr. Karlu Pithartovi.

Literatura:

- BROUGHTON R. K., HINSLEY S. E. & BELLA-MY P. E. (2008): Separation of Marsh Tit *Poecile palustris* from Willow Tit *Poecile montana* using a bill criterion. *Ring and Migration* 24 (2): 101-103.
- BROUGHTON R. K. (2008): Separation of Willow Tit and Marsh Tit in Britain: a review. *B. Birds* 102: 604-606.
- BROUGHTON R. K. (2010): Marsh and Willow Tit in the hand. *Ringers Bulletin* 12 (7): 106.

Detail zobáku sýkory lužní (vlevo) a sýkory babky. U kořene horní čelisti sýkory babky je dobře patrný bílý okraj, který se nevyskytuje u sýkory lužní.

Foto: J. Cepák

Zbarvení vnějších praporů LL (TL) u sýkory lužní (vlevo) a sýkory babky. Široké světlé lemy jsou typické pro sýkora lužní, sýkora babka je má hnědavé, a celé křídlo tak působí „jednobarevným“ dojmem. Foto: J. Cepák

Spodní strana složeného ocasu juvenilní sýkory lužní (22. října, vlevo) a sýkory babky (17. srpna). Typická situace – u sýkory lužní je patrná stupňovitost (podobně jako u cvrčilek) s dobře viditelnými špičkami 4 OP na obou stranách ocasu oproti 2 viditelným „stupňům“ u sýkory babky. Zašpičatělá OP u obou jedinců jsou charakteristická pro tohoroční (1K) ptáky. Foto: J. Cepák

Spodní strana složeného ocasu sýkory babky (22. října) s dorůstajícími (nahrazovanými) krajními OP. Atypická situace – vzdálenost mezi špičkou krajního OP a špičkou ocasu činila v tomto případě 10 mm. Foto: J. Cepák

Pozorování a odchyt lyskonoha ploskozobého (*Phalaropus fulicarius*) na Kutnohorsku

Jan Křivský¹, Michal Kavka² | ¹ e-mail: krivsky@seznam.cz
² e-mail: numenius@seznam.cz

V České republice se lyskonoh ploskozobý objevuje velmi vzácně. Do roku 2010 evidovala Faunistická komise pouze 19 záznamů o výskytu, z toho 10 záznamů v Čechách a 9 na Moravě.

Dne 19. 11. 2010 jsme prováděli vizuální kontrolu Vavříneckého rybníka, který se po výlovu postupně napouštěl. Jedná se o největší rybník okresu Kutná Hora (389 m n. m., rozloha 84 ha), ležící 2,5 km severně od Uhlířských Janovic. Bylo polojasno až oblačno, foukal slabý vítr, teplota během dne vystoupila na +7° C. Asi v 11.00 hod. jsme na obnaženém okraji v severní části rybníka zahlédli bahňáka, kterého jsme určili jako tohoto ročního lyskonoha ploskozobého. Začali jsme se k němu pomalu přibližovat za účelem pořízení fotodokumentace. Literatura (HAYMAN et al. 1986, SVENSSON et al. 2009) udává, že se jedná o velice krotkého ptáka, ale přesto jsme byli překvapeni, když nám lyskonoh dovolil přiblížit se na necelý 1 m! Protože se během pozorování zhoršily povětrnostní podmínky, od odchytu jsme upustili. Následující den se jej M. Kavkovi podařilo v ranních hodinách odchytit do nárazové sítě (3,2 × 15 m, oka 30 mm). Odchyt proběhl velmi rychle a snadno. Lyskonoh byl pomalou chůzí „natlačen“ až k síti umístěné na rozhraní vody a břehu a po rychlém přiblížení kroužkovatele vskočil do spodní kapsy. Po okroužkování se vrátil na místa, kde se pohyboval před odchytom. I nadále zůstával důvěřivý, jen úniková vzdálenost se zvětšila asi na 1,5 m. Na lokalitě jsme lyskonoha zjistili i 21. 11.; při následné kontrole 24. 11. již pták na lokalitě nebyl.

Během našich návštěv jsme si do detailu prostudovali jeho zbarvení a chování a chtěli bychom upozornit na nepřesné informace v publikaci HUDEC & ŠTASTNÝ (2005), která uvádí, že zobák je u mladých ptáků celý černý. Námí pozorovaný pták měl zobák černý s nažloutlým kořenem, což potvrzuje i zahraniční literatura (např. HAYMAN et al. 1986, SVENSSON et al. 2009). Také tvrzení, že „*lyskonoh nejčastěji plave na hladině, na břeh vystupuje v mimohnízdni době vzácně*“, není zcela výstižné. V našem případě pták plaval na hladině jen výjimečně; pohyboval se zejména na rozhraní vody a bahna a chováním tak připomínal rod *Calidris*.

Příběh okroužkovaného lyskonoha však pokračoval i po odletu z lokality. Dne 6. 12. 2010 přišlo z Kroužkovací stanice zpětné hlášení „našeho“ lyskonoha, který byl 28. 11. odečten na pláži u městečka Marina di Vasto ve střední Itálii. Na lokalitě byli pozorováni celkem dva jedinci, kteří byli 1. 12. nalezeni mrtví bez hlavy. První odchyt lyskonoha ploskozobého na území ČR tak překvapivě přinesl i první zpětné hlášení. Zpětná hlášení tohoto druhu jsou vzhledem k minimálním okroužkovaným počtům velmi vzácná v celé Evropě. Pravděpodobnost zpětného nálezu rovněž snižuje fakt, že ptáci často odpočívají a hledají potravu na moři. Překvapivý je rovněž směr tahu z našeho území, jelikož Itálie není destinací, přes niž by lyskonoh ploskozobý pravidelně protahoval, a jeho výskyt je zde poměrně vzácný.

Poděkování

Za údaj o okolnostech nálezu lyskonoha ploskozobého děkujeme J. Cepákovi z Kroužkovací stanice. Za fotografii pak M. Truhlářovi (http://milostruhlar.cz/NEW_NATURE/Lyskonoh/index.html.)

Literatura

HAYMAN P., MARCHANT J. & PRATER T. 1986: Shorebirds: An Identification Guide to the Waders of the World. *Christopher Helm, London.*

První lyskonoh ploskozobý odchytený v České republice, 20. 11. 2010, Vavřínecký rybník, okres Kutná Hora. Foto: M. Truhlář

HUDEC K. & ŠTASTNÝ K. (eds) 2005: Fauna ČR, Ptáci 2/II. *Academia, Praha.*
SVENSSON L., MULLARNEY K. & ZETTERSTRÖM D. 2009: Collins Bird Guide: The Most Complete Guide to the Birds of Britain and Europe. *HarperCollins Publishers, London, 2. vydání*

O podzimní migraci bahňáků na jižním Slovensku v roce 2010

Petr Pavelčík | e-mail: petr.pavelcik@kr-zlinsky.cz

Když Jura Sviečka „nahlásil“ počty odchytených bahňáků na zaplavených polích v noci 7. a 8. srpna na jižním Slovensku u Lipové v okrese Nové Zámky, začal jsem tušit, že naše společné podzimní odchty budou ve znamení vlhka a bahna. Jura sice už začal chytat i na několika lokalitách na Moravě, ale mokřiny na orné půdě neměly dlouhého trvání, nebo byly navštěvovány i dalšími kroužkovateli (Iváň, Dub na Moravě), proto mě to přitahovalo více na jižní Slovensko. Musím přiznat, že prvotní motivací bylo odchytení pisily čáponohé, kterou jsem do té doby ani neviděl, a konečně se naučit určovat bahňáky v ruce. Při přípravě akcí se nám velmi osvědčil předpovědní model Aladin (shmu.sk), který velmi přesně

Vodouši tmaví.

Foto: J. Lengyel

předpovídal vývoj počasí. Další, už společný, odchyt u Lipové jsme spolu se slovenskými přáteli J. Lengyelem, M. Šabíkem a J. Spišákem uskutečnili 14. srpna. Podle Aladina mělo sice začít ve 3.00 hod. přibývat oblačnosti a od 6.00 hod. pršet, ale riskli jsme to. Po příjezdu na lokalitu se zde procházely desítky bahňáků, i čtyři očekávané pisily, přeletělo šest tenkozobců. Do půlnoci se odchytilo 39 bahňáků, Jurův první vodouš štíhlý, pro mě byli „první“ skoro všichni bahňáci... Po půlnoci se chytaly už „jen“ čírky a potápky, od 1.00 hod. se začalo od Nových Zámek blýskat a foukat a asi od 2.45 hod. už byla obloha v jednom ohni. Jura rozhodl o ukončení odchyty, bez riskování zmoknutí při čekání na vždy úspěšný ranní „nálet“ bahňáků, který probíhá přibližně jednu až dvě hodiny před rozedněním. Ve 4.15 hod. jsme měli pohodlně sbaleno a s prvními kapkami jsme vyrazili k domovu.

V sobotu 11. září mě Jura vyzvedl ve Vlčnově a vyrazili jsme směrem Nové Zámky. Počasí vypadalo zdánlivě velmi nepříznivě, po cestě už od Hlohovca vytrvale pršelo a obloha byla celá jakoby olovená. Přibližně v 16.15 hod. jsme navštívili lokalitu u cesty Lipová – Mojzesovo severně od Šuran, kde byla naše odchyťová místa už na suchu. V zatopených depresích jsme napočítali 165 čápů černých, desítky volavek bílých i popelavých, podle hlasu jsme rozpoznávali ojedinělé kulíky říční, vodouše tmavé a bahenní. Jožku Lengyela jsme navštívili doma po 17.00 hod. Noční odchyt bahňáků viděl beznadějně, od úterý ležela nad JZ Slovenskem oblačnost a téměř pořád pršelo. My však bezmezně důvěřovali zásadní informaci modelu Aladin, který předpovídal ukončení srážek do 20.00 hod. SZ proudění se mělo následující den změnit na JZ, tato situace se nám zdála ideální pro odchyt. Byla tu sice možnost, že ptáci odletěli před studenou frontou, ale věřili jsme... Od 19.30 hod. jsme zkoumali terén na lokalitě, kromě „podřítáků“ si bylo ještě nezbytné vzít pláštěnky. Proti dešti mě naprosto zabezpečila moje zeštíhlující Husquarna velikosti XXL. Po přiblížení travinami s volnými plochami, které byly donedávna ještě pod vodou, bylo na jižním břehu vidět spoustu ptáků na bahnech a další stále přistávali. Zátoku na jihovýchodním okraji jsme se rozhodli přetáhnout jednou linií tří 18 m sítí. Při natahování třetí sítě se do první chytil bahňák a byl to hned jeden z cílů naší výpravy – jespák rezavý v zimním šatu, Jurův další „nový“ druh. Natahování sítí kolem výběžku do jezera pokračovalo s touto motivací ve vysokém tempu, ze všech stran bylo slyšet poplašené vodouše šedé, kulíky říční a jespáky obecné. Na nocoviště na protějším severním břehu letěly kolihy velké ve dvou hejnech v počtu asi 70 exemplářů. Ve 20.45 hod. přestalo úplně pršet.

Něco málo z metodiky

Na lokalitě Velké jezero u Bánova jsme v období od 11. září do 14. listopadu absolvovali osm nočních odchyť bahňáků. Chtěli jsme využít mimořádně příznivých podmínek a koncentrace druhů v území k označení co nejvíce jedinců. Postupně jsme získávali i zajímavé kontroly našich vlastních kroužkovanců. K odchyťům jsme používali polské 18 metrové dvoukapsové sítě s oky 30 mm, z materiálu Nylon 1000. Délka instalovaných sítí byla různá, pohybovala se od 234 m do 270 m. Stavět se začínalo za soumraku, pokud možno bez hluku a použití baterek, na mělčiny na rozhraní vody a břehu, kde se ve dne pohybovali bahňáci, spíše 2-3 m do vody. Volba úspěšného místa je hlavně otázkou zkušeností a záleží na velikosti lokality. Menší lokality se dají několikrát přepažit nebo obestavět celé. Na Velkém jezeře (130 ha) jsme přetahovali sítěmi napříč několik mělkých zátok, do jejichž vrcholů bahňáci přistávají, kopírovali jsme sítěmi pobřeží poloostrovů, umísťovali jsme sítě podél a napříč vynořujících se bahnitých ostrůvků a kos. Ptáci se při stavění sítí poplašají, ale jelikož je skoro tma, přeletí jen na jiné místo v rámci lokality, které je pak vhodné zkusit najít a přeplašit opatrně ptáky zpátky na původní místo s nainstalovanými sítěmi.

Nutné je mít správně nastavenou výšku sítí, aby se ptáci neutopili. Po zvlhnutí se musí sítě zkontrolovat a znovu vypnout. Pro úspěšnost celého odchyty je důležitý první nálet večer po instalaci sítí. Dále je nutné mít sítě připravené na ranní přílet, který začíná přibližně hodinu před rozedněním. Pokud je na lokalitě ptáků dost a nepřeletí při přeplašování mimo území, chytají se průběžně celou noc. Sítě je nutné často kontrolovat. Chytat bahňáky ve dne je celkem zbytečné. Po druhém odchyty jsme objednali atrapy bahňáků (balabány) – po dvou kusech čejku, jespáka malého a břehouše, které jsme rozmísťovali po dvou až třech ve skupince do vody kolem sítí. Používali jsme různé nahrávky bahňáků. Domnívám se, že pozitivní reakce byla nejčastěji na vodouše šedého a tmavého, jespáka obecného a určitě na kulíka bledého. Velmi často však byli bahňáci různých druhů nacytáni u skupinky balabánů s puštěnou nahrávkou hlasu.

Kdo nenatáhne sítě, nemůže nic chytit ...

Dostane se nám poučení, když se podíváme nad výsledky renovaných kroužkovatelů. Při odchytech se podařilo zjistit i některé druhy bahňáků, které na lokalitě nebyly pozorovány, např. vodouše štíhlého, jespáčka ploskozobého, jespáka rezavého, kolihu malou a břehouše rudého. Naopak minimálně při dvou akcích jsme pozorovali 2 ex. jespáka písečného, které se nepodařilo odchyť. Nejsm nějaký „počtářský“ typ a u bahňáků se „počty“ dělat nedají. Smysl opakovaných odchyť bahňáků na stejné lokalitě jsem viděl v příležitosti získání dat o termínech průtahu jednotlivých druhů, po prvních kontrolních odchytech pak v možnosti zjistit délku období jejich setrvání na lokalitě a přispět tak do mozaiky poznatků o jejich migračním chování. Získávání kontrolních odchyť bylo pro mě hlavní motivací druhé poloviny odchyť na Velkém jezeře, kdy už počasí nebylo ideální. Domnívám se, že se v tomto období jednalo stále o víceméně stejné ptáky, přes to, že kontrol nebylo mnoho. Napovídalo tomu i chování ptáků, hlavně jespáků obecných, kolih velkých a vodoušů šedých, kteří nás měli již „přečtené“ a při našich aktivitách kolem natahování sítí na jihovýchodním okraji lokality se tomuto místu se sítěmi vyhýbali, i když se jich tam jinak ve dne pohybovala hejna. Celkem se povedlo odchyť 517 ex. bahňáků (Tab. 1) a získat 16 zpětných odchyť – devět jespáků obecných, po jednom jedinci jespáka malého, j. křivozobého, j. rezavého, dvě kolihy velké a dva vodouše šedé. Na lokalitě byl kontrolován také jespák bojovný s kroužkem centrály Hiddensee.

Závěrem

Zemědělský subjekt, obhospodařující pozemky na lokalitě, vyčistil na začátku března 2011 propustky a kanály a začal oblast odvodňovat; jistě se nedalo očekávat jiné řešení, zůstávalo zde podmaččených 130 ha polí. Záplava z června 2010, způsobená přelivem z vodních toků, která přinesla i bohatou rybní obsádku, se stala alespoň na čas výjimečným útočištěm protahujících i místních živočichů. Kromě migrantů jsme zde několikrát viděli lovit vydru a ledňáčky, splývat pod hladinou listonohy, slyšeli koncertovat stovky skokanů, ropuch a kuněk. Lokalita zřejmě z podstatné části zanikne, ale tato přirozená revitalizace může být velkou inspirací a nadějí pro všechny obhájce a obdivovatele přírody.

Poděkování

Kromě velkého díky a obdivu Jurovi Sviečkovi, který mi umožnil po svém boku prožít nevšední chvíle a „sáhnout“ si na snad nejkrásnější ptáky, jaké jsem dosud ve volné přírodě viděl, bych chtěl poděkovat hlavně našim manželkám, které nám se shovívavostí umožnily vyrazet „na bahňáky“ a investovat do této akce kromě času také nemalé finanční prostředky na pořízení nových sítí, balabánů a benzínu. Pohyb v území a odchyty by nebylo možné uskutečnit bez pomoci našich slovenských přátel – pracovníků

Tab. 1 Počty bahňáků odchytených na jižním Slovensku v roce 2010.

Druh	7. 8.	8. 8.	14. 8.	11. 9.	12. 9.	22. 9.	27. 9.	7. 10.	13. 10.	27. 10.	14. 11.	Celkem
<i>A. crecca</i>		1	3	1	1							6
<i>C. alpina</i>		2		11	3	39	22	42	18	16	21	174
<i>C. canutus</i>				3								3
<i>C. ferruginea</i>				9	4		1					14
<i>C. minuta</i>				14	1	1	5	2				23
<i>G. gallinago</i>	6	5				7	2			11		31
<i>H. himantopus</i>	1											1
<i>Ch. dubius</i>			5	4	5	2	7					23
<i>L. falcinellus</i>			1	3								4
<i>L. laponica</i>							1					1
<i>N. arquata</i>			1	5	1	1	2	1		7		18
<i>N. phaeopus</i>				1								1
<i>P. pugnax</i>	7	3	1	17	1	3	7		1	1		41
<i>P. squatarola</i>										3		3
<i>T. erythropus</i>		2	2				3	13	1	2		23
<i>T. glareola</i>	34	20	13	1	2		1					71
<i>T. hypoleucos</i>	2	3	14									19
<i>T. nebularia</i>	1	1	1	18	15	9	9	3	1	2		60
<i>T. ochropus</i>	1	3										4
<i>T. ruficollis</i>			3									3
<i>T. stagnatilis</i>			1									1
<i>V. vanellus</i>										1	1	2
Celkem	52	40	45	87	33	62	60	61	21	43	22	526

Správy CHKO Dunajské luhy Mgr. Josefa Lengyela a Ing. Petera Muráňského, velký vděk za podporu a praktickou pomoc patří také slovenským ornitologům Martinovi Šabíkovi, Jaroslavu Spišákovi a vedoucímu Kroužkovací centrály SOS RNDr. Vladimíru Slobodníkovi, CSc. Za vstřícnost, toleranci a zajímavé debaty patří

náš dík a respekt členům Poľovného združenia PZ Bánov – Nové Zámky a jejich poľovnému hospodárovi Ing. Dušanovi Blahovi, který je zároveň agronomem PD Poľnohospodár a. s. V neposlední řadě za nezištnou praktickou pomoc, poskytnutí zázemí a fotodokumentace chci upřímně poděkovat Mgr. Josefovi Lengyelovi.

Možnosti kontinuálního sledování migrujících ptáků

Petr Klvaňa | e-mail: petr_klvana@nm.cz

Kontinuální sledování pohybu ptáků prodělalo v posledních 25 letech velký rozvoj, a to zejména díky satelitní telemetrii. Od počátečního sledování pouze největších ptačích druhů – prvním satelitně sledovaným druhem byl orel bělohlavý, u nějž satelitní vysílač vážil 175 g – se díky postupující miniaturizaci podařilo výrazně rozšířit druhové spektrum sledovaných ptáků. Nicméně i přes značné snížení hmotnosti satelitních vysílačů umožňuje satelitní technologie sledovat přibližně 1 500 druhů, což představuje cca 15 % všech druhů ptáků. Dnes jsou využívány satelitní vysílače dvou základních typů – PPT pracující na základě vysokofrekvenčních krátkých signálů a stále více se uplatňující GPS vysílače, využívající družice globálního pozicionálního systému. Výhodou PPT vysílačů je nižší hmotnost, naopak nevýhodou horší přesnost i fakt, že informace o poloze je vysílána jen několikrát za den. U těžších GPS vysílačů je zaručena poměrně vysoká přesnost a opravdová kontinuita záznamu. Nevýhodou obou typů je pak poměrně vysoká pořizovací cena.

Přesto, že miniaturizace satelitních vysílačů pokračuje poměrně rychle kupředu – dnes mohou vážit PTT vysílač 5 g a GPS 12 g –

není doposud žádný nástroj na sledování menších druhů ptáků, kteří představují většinu ptačích druhů. V posledních letech však svítla výzkumníkům nová naděje v podobě tzv. geolokátorů, jejichž hmotnost se pohybuje i pod hranicí jednoho gramu. Jak bylo této hmotnosti dosaženo? Jednoduše tak, že byl vyloučen satelitní přenos, který spotřebovává největší procento energie. Data o pohybu ptáka jsou ukládána na pevný disk a pro jejich získání je nutno jedince znovu odchytnout. Nutnost zpětného odchytnutí tak poněkud kalí radost z nového zařízení, jelikož zužuje využití na druhy s poměrně vysokou filopatrií či fidelitou. Jak geolokátory pracují? Ukládají pouze dobu východu a západu slunce. Z těchto dat pak výzkumník určí délku dne, díky níž určí zeměpisnou šířku a dobu místního poledne, která určuje zeměpisnou délku. Jelikož jsou data zaznamenávána automaticky a jsou ovlivněna jak povětrnostními podmínkami (déšť, mlha), tak i přítomností větších horských celků nebo hustým porostem, není přesnost geolokátorů velká (cca 200 km). Určení polohy a jejich přesnost ztěžují i další okolnosti jako např. malá variabilita délky dne v blízkosti rovníku a pólů. Rovněž analýza dat, k níž je nutný speciální program, je poměrně náročná. I přes tyto nevýhody však geolokátory poskytují výbornou možnost studia migrace u řady druhů pěvců. Nezanedbatelnou výhodou je totiž fakt, že se jedná o poměrně jednoduché zařízení, s malou poruchovostí, jednoduchou manipulací a poměrně nízkou cenou (4–5 tis. Kč), která se bude pravděpodobně snižovat.

Terénní stanice Hanko v jižním Finsku

Foto: J. Řezníček

Kroužkovací činnost ve Finsku

Jan Řezníček¹, Jari Valkama² | ¹ e-mail: jan.reznicek@volny.cz
² e-mail: jari.valkama@helsinki.fi

V září 2010 jsem v rámci spolupráce mezi Univerzitou Karlovou a Univerzitou v Helsinkách navštívil Sekci ekologie ptáků při Katedře biologie. Uvedl jsem přednášku o finských kroužkovacích zastávkách na našem území, navštívil terénní stanici v Hanko v jižním Finsku a finskou Kroužkovací stanici při Přírodovědném muzeu. S jejím vedoucím Jari Valkamou jsme se rozhodli seznámit naše kroužkovatele s činností Kroužkovací stanice ve Finsku.

Historie a činnost kroužkovací stanice

Kroužkovat se ve Finsku začalo v roce 1913. Kroužkovací stanice je nyní součástí Přírodovědného muzea v Helsinkách. Zaměstnává šest placených pracovníků – ředitele, sekretářku a 4 asistenty na zpracování dat. Za 97 let bylo ve Finsku okroužkováno téměř 10 milionů ptáků, nejpočetnějšími druhy jsou sýkora koňadra, lejskek černohlavý a budníček větší. Nyní se ročně kroužkuje asi 230 000 ptáků a zpracuje se téměř 30 tisíc zpětných hlášení. Intenzivně se pracuje na digitalizaci dat, kdy evidence okroužkovaných ptáků a zpětná hlášení od roku 1973 jsou převedena do elektronické podoby. Nyní zbývá uložit přibližně 2 milióny ptáků, kteří byli okroužkováni mezi lety 1913–1972.

Kroužkovatelé a kroužkovací licence

Kroužkování ve Finsku bylo vždy založeno na práci dobrovolníků. Finské Přírodovědné muzeum, jako garant kroužkovací činnosti, je odpovědné pouze za placení mezd stálých pracovníků kroužkovací stanice a nákup kroužků, které jsou poskytovány zdarma. Další položky, jako odchytová zařízení, vybavení pro výškové práce, literatura a cestovné si kroužkovatelé hradí sami. Výjimku tvoří příspěvky kroužkovatelům, kteří provádějí dlouhodobé odchty v rámci specializovaných projektů. Tyto příspěvky jsou hrazeny z fondů grantů a darů sponzorů. V poslední době je tendence výrazně omezovat kroužkovací činnost, která není zařazena do žádných výzkumných programů.

V roce 2009 bylo ve Finsku 689 registrovaných kroužkovatelů (8% žen), z nichž 536 v tomto roce okroužkovalo alespoň jednoho ptáka. V témže roce složilo zkoušky 34 nových spolupracovníků. Podmínkou složení zkoušek je dovršení věku 18 let. Předtím se musí žadatel o kroužkovací licenci: 1) zúčastnit výcviku pod vedením zkušeného kroužkovatele, 2) naučit se určovat druhy hnízdících ptáků a běžné druhy migrantů, 3) připravit si plán kroužkovací činnosti. Po složení první zkoušky získává nový kroužkovatel licenci, která se vztahuje pouze na kroužkování na hnízdech. Ve zkušební období

dvou až tří let po složení první zkoušky se kroužkovatel věnuje kroužkování mláďat několika vybraných druhů na hnízdě podle předem vypracovaného plánu. V této zkušební době se předpokládá soustavná a bezchybná kroužkovací činnost. Po skončení zkušební doby může kroužkovatel požádat o rozšíření licence na kroužkování dospělých ptáků a o odchyt do sítí. K tomu musí předložit písemné potvrzení, že se zúčastnil odpovídajícího výcviku. Poté může jít ke zkouškám, kde musí určit všechny ptačí druhy, které se alespoň jednou vyskytly na území Finska. Požaduje se znalost určení pohlaví a stáří.

Kroužkovací stanice uděluje několik typů kroužkovací licence, např. licence určené pouze ke kroužkování cíleně sledovaných druhů. Kroužkovatelé mají svůj výbor, který je volen vždy na Výročním aktivu kroužkovatelů. Tento orgán shromažďuje evidenci kroužkovaných ptáků, zpracovává a vydává kroužkovací zprávy. Kromě toho vytváří spolu se zástupcem Kroužkovací stanice zkušební komisi pro vydávání kroužkovací licence, která podléhá schválení Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zemědělství. Povolením od obou ministerstev se řeší kroužkování druhů podléhajících zákonu o ochraně přírody a o myslivosti. Evidence dat o kroužkování je ukládána prostřednictvím databázového programu, který funguje úspěšně už 10 let.

Projekty

Finově věnují velkou pozornost dravým ptákům včetně sov. Tito ptáci jsou do projektů zařazováni přednostně vzhledem ke svému postavení na vrcholu potravního řetězce. Jsou citlivými indikátory koncentrace škodlivin v přírodě, např. rtuti nebo chlorovaných uhlovodíků. Ve Finsku proto probíhá několik takto zaměřených projektů, např. telemetrické sledování orla mořského, orlovce říčního a včelojeda lesního. Již v roce 1997 započal pilotní projekt Euringu na sledování vlaštovky obecné. V roce 2006 proběhl i ve Finsku projekt vyhlášený BirdLife International na sledování břehule říční. Poměrně rozšířený je rovněž projekt CES, který dnes zahrnuje několik desítek odchytových míst.

Nejzajímavější výsledky kroužkování

Nejvyšší věk ptáka okroužkovaného ve Finsku je 30 let a 11 měsíců u alkouna úzkozobého, věk 24 let a dva měsíce byl zaznamenán u orla mořského a třetím nejstarším ptákem je puštík obecný, který se dožil 22 let a 5 měsíců a je dokonce považován za nejstaršího na světě. Nejdelší přelety ptáků kroužkovaných ve Finsku byly zaznamenány u včelojeda lesního, orlovce říčního, rybáka obecného, vlaštovky obecné a břehule říční, jejichž nálezy pocházejí z rovníkové Afriky a jižně od rovníku.

Odchyty vlaštovek obecných do nárazových sítí na hnízdišti

Václav Jelínek | e-mail: vaskjelinek@gmail.com

Už když jsem byl kroužkovatelský učeň Lubora Urbánka, učarovaly mně vlaštovky. Bylo to obzvláště zásluhou pobytů na Žehuňském rybníce na akci *Acrocephalus*, kde jsem byl okouzlen fantastickým divadlem probíhajícím při odchycích na nocovištích. Brzy jsem také začal přemýšlet, jak na ně i u nás doma. Mnoho inspirace jsem našel v článku Škopka a Cepáka (2006), kteří podrobně popisovali, jak vlaštovky na hnízdišti chytat. Metodu odchytu do sítí, kdy se nejprve ptáci nechají vletět do prostoru, kde hnízdí, a až pak se za nimi předem připravená síť roztáhne, jsem brzy vyzkoušel.

U nás ve Vidlaté Seči (okres Svitavy), hnízdí vlaštovky především v budovách zemědělského družstva a ve chlévech a stájích statků, kde se ještě „drží“ chov dobytka. Tam jsem také s odchycí začal. Jak již oba autoři ve zmiňovaném článku sami píší, výsledek rozhodně nebyl okamžitý a už vůbec ne jistý. Dospělí ptáci své hnízdiště perfektně znali a každá nápadnější změna, především v citlivém místě vletového prostoru, je často odradila od krmení mláďat. Pokud už se k němu přece jen odvážili, tak jen na velmi krátkou dobu, kdy jsem často ani nestačil síť roztáhnout. Když už se to podařilo, bylo často téměř nemožné do ní dospělého ptáka nahnat, obzvláště pokud musel vylétat proti světlému pozadí. Takové odchycí byly velmi vyčerpávající, časově náročné a s nejistým úspěchem. Proto jsem se omezil jen na několik nejbližších statků, navíc za velmi nepravidelného úsilí. Zlom nastal v loňském roce, kdy jsem si pořídil novou síť, o níž výrobce tvrdil, že je „téměř neviditelná“. Tomu jsem sice příliš nevěřil, ale přesto jsem se jí rozhodl vyzkoušet.

Na jaře 2010 jsem zmapoval známá vlaštovčí hnízdiště ve Vidlaté Seči a s pomocí svého asistenta i v blízkých Chotovicích. V době,

kdy bylo možné kroužkovat první mláďata, jsme začali s odchycí. Již první roztažení sítě dávalo tušit úspěch, neboť se první pták chytil při vletu do chléva, což byla situace se starými sítěmi naprosto nepředstavitelná. Ptáci, které jsme naháněli zevnitř, se chytali okamžitě. Když se odrazili, bez váhání se chytali napodruhé. Síť se osvědčila natolik, že jsme ji úspěšně používali i u hnízd umístěných na místech, která měla velký vletový prostor, případně bylo vletů víc a nedaly se zahradit. Vlaštovky se prostě do sítě před hnízdem chytaly, ačkoliv měly několik dalších možností, kudy se k němu dostat. Za hnízdní sezonu 2010 se nám tak podařilo chytit u hnízd celkem 70 ptáků – cca 90 % všech, kteří se na hnízdišti objevovali. Díky tomuto úspěchu jsem se rozhodl věnovat vlaštovce i v dalších letech a zapojit se do projektu RAS.

Jak tedy na ně: Nejdříve je třeba pořídit si správnou síť. V současné době jsou k dispozici čtyřkapsové monofilamentní sítě (z jednoho vlákna) s průměrem oka 14 a 20 mm (řada 08M) polské výroby. Na vlaštovky doporučuji větší průměr, ačkoliv sám používám třímetrovou síť s menšími oky. Jedinou nevýhodou těchto sítí je kromě křehkosti to, že se na přímém slunečním světle lesknou a pak jsou velmi dobře viditelné. Pokud nechytáme ve volnějším prostoru, tato drobná vada příliš nevádí, neboť se ptáci dají s trochou šikovnosti zevnitř nahnat i do nasvětlené sítě. V případě odchycí jiných ptačích druhů, např. cvrčilek či pěnic vlašských, u nichž se tyto sítě také osvědčily (Kolman *in verb*), by to již mohlo činit větší problémy.

Hnízdící ptáky doporučuji chytat při krmení mláďat, kdy je největší šance, že bude odchycen i samec. V případě, že v místě hnízdí několik párů v různých fázích hnízdního cyklu, chytám zde pouze jednou v roce, abych zamezil zbytečnému rušení. Při odchycí je nutné uzavřít všechny otvory do místnosti kromě jednoho, nejlépe toho největšího (dveře či vrata), kudy mohou ptáci vletět dovnitř. V tomto místě je pak třeba postavit síť. Nejvíce se mi osvědčilo síť natáhnout a pak ji stáhnout ke kotvícím provázkům. Ty by měly být umístěny pokud možno co nejnižze, aby

Příklad instalace sítě. Síť lze s úspěchem použít i v případě, kdy vletový otvor nelze zcela zahradit.

Foto: V. Jelínek

měli ptáci dostatek volného prostoru pro vlétnutí dovnitř. Pak stačí rychle a pokud možno nepozorovaně zvednout síť a ptáky do ní nahnat. Většinou se ale chytanou sami. Druhou možností je síť postavit tak, že jedna tyč je ukotvena napevno ve svislé pozici a druhá je i se sítí připravena v pohotovostní poloze (položena např. na židli). Po přiletu ptáka ji postavíme a zakotvíme připraveným provázekem. Ke stojící tyči je vhodné přilepit ucho horního lanka kouskem izolepy, aby po ní nesklouzlo dolů. Není asi nutné zdůrazňovat, že je nejlepší odchytit nejprve všechny ptáky z daného prostoru, síť sbalit a až poté odchycené jedince okroužkovat. Mláďata je lepší kroužkovat až po odchytu obou rodičů kvůli minimalizaci stresu ptáků. Odchyt by neměl být příliš dlouhý, neboť malá mláďata mají sníženou schopnost termoregulace a mohou prochladnout i za pěkného počasí.

V posledních letech u nás bylo okroužkováno velké množství mláďat vlaštovek na hnízdech (v roce 2007 například přes 2 500), aniž by se věnovala větší pozornost odchytům jejich rodičů. Tato absence odchytů hnízdících ptáků má za následek relativně malé množství kontrol dospělých jedinců. Jakkoliv má počet zpětných odchytů vlaštovek v posledních letech vzestupnou tendenci, nedá se tento trend srovnat s příbuznou břehulí říční. U ní došlo podle kroužkovacích zpráv i díky projektům RAS ke zvýšení počtu kontrol oproti vlaštovce téměř na čtyřnásobek. To je velká škoda, neboť právě v odchytech na hnízdišti se nachází velký potenciál pro další kroužkovací činnost. Nejed-

ná se „pouze“ o výsledky z projektu RAS, pro něž je vlaštovka díky vysoké fidelitě vhodná. Důležité je rovněž např. zjišťování nocovišť hnízdících ptáků a mláďat (Cepák 2010) nebo jejich usazování v dalších letech. I přes malý počet odchycených ptáků občas přijde i to vytoužené zpětné hlášení, jako v mém případě, kdy jsem během RASu, odchytil dvě cizí vlaštovky, z toho jednu s chorvatským kroužkem.

Po roční zkušenosti s novými, opravdu téměř neviditelnými, sítěmi musím provokativně nesouhlasit s názorem Škopka a Cepáka (2006), že výsledek odchytu vlaštovek na hnízdišti „není vůbec jistý nebo dokonce okamžitý“. Právě naopak, on takový prostě je. Nic samozřejmě není stoprocentní a vždy se vyskytne nějaký problém, s čímž je třeba počítat. Poslední z mnoha výhod těchto odchytů je, že se vlaštovky dají u hnízd chytat i v odpoledních hodinách po návratu z práce, kdy navíc bývá majitel domu doma. Má zkušenost je taková, že pokud pan či paní domácí nepomáhají při samotném odchytu, rádi si o vlaštovkách a ptácích popovídají a občas člověk dostane i nějakou tu buchtu „za odměnu“.

Literatura:

CEPÁK J. 2010: Kde nocují pražské vlaštovky? (<http://www.birdlife.cz/index.php?ID=2084>)

ŠKOPEK K., CEPÁK J. 2006: Sledování vlaštovek obecných v roce 2005. *Kroužkovatel 1*: 18-21.

Z literatury

Rekonstrukce hnízdní úspěšnosti je možná i z terénních zápisníků: příklad na tuhýkovi obecném

Peter Adamík | e-mail: peter.adamik@upol.cz

Představte si situaci, kdy si léta a léta při svých vycházkách do přírody pečlivě vedete poznámky o pozorovaných ptácích. Jako kroužkovatel máte určitě poznámky např. o okroužkovaných mláďatech na hnízdě. Dobře víte, jak je důležité být ve správný čas na správném místě. Stačí přijít o dva, tři dny později a pullata už snadno vyskočí z hnízda. Proto je dobré vést si zápisník, kde si zapisujeme všechna nalezená hnízda spolu s informacemi o odhadovaném stáří snůšky nebo věku vylíhnutých mláďat. Někdy se u nalezeného hnízda zrovna trefíme do vhodné doby na kroužkování mláďat, častěji je tomu ale tak, že musíme přijít později. Výsledkem je, že na dané hnízdo je nutné se podívat několikrát. A právě tyto opakované kontroly hnízd, jsou-li pečlivě zapisovány, představují nesmírně cenný zdroj informací. Pokud se svému oblíbenému ptačímu druhu věnujete léta, vaše zápisky mohou dokumentovat změny ptačí biologie měnící se české krajiny.

Díky dostupnosti speciálního programového vybavení máme dnes metody, jak z těchto údajů správně odhadnout celou řadu důležitých informací, jakými jsou např. načasování hnízdění nebo hnízdní úspěšnost. Před časem jsme požádali tři kroužkovatele, kteří se léta intenzivně věnovali kroužkování mláďat tuhýka obecného (V. Holáň, J. Sviečka a zesnulý L. Hlavatý), o poskytnutí jejich terénních kroužkovacích zápisníků. Po zdůlňavé přípravě dat pro analýzy, jsme zjistili, že máme k dispozici údaje

o 3 091 opakovaně kontrolovaných hnízdech. Průměrně jsme tak měli údaje o téměř 34 hnízdech ročně (mezi lokalitami to bylo v jednotlivých letech 6 až 125 opakovaně kontrolovaných hnízd) a jednotlivé lokality byly sledovány od 6 do 42 let. Mezi lokalitami a léty byly zjištěny značné rozdíly v hnízdní úspěšnosti. Denní míra přežívání hnízd (pravděpodobnost, že aktivní hnízdo přežije do následujícího dne) se pohybovala v rozmezí 0,975 až 0,984. Jejím umocněním na průměrnou délku hnízdního cyklu (29 dní) dostaneme hnízdní úspěšnost v rozmezí 48 až 62 % (blíže např. článek K. Weidingera v *Sylvii* 39). Bohužel jsme také zjistili, že od osmdesátých let klesá přežívání hnízd na třech lokalitách a pouze na jedné pražské lokalitě se stav nemění. Nad důvody klesající hnízdní úspěšnosti, např. v podobě nárůstu početnosti predátorů, můžeme pouze spekulovat, každopádně v dlouhodobé perspektivě to nemusí být dobrá zpráva pro tuhýka a jiné ptačí druhy hnízdící v naší zemědělské krajině.

Závěrem bych rád zdůraznil, že uvedené výsledky ukazují, že kroužkovací činnost není dnes již jen o čekání na zpětné hlášení, ale svým koníčkem může kroužkovatel přispět k lepšímu poznání změn v biologii našich ptáků. Je zřejmé, že celá řada přístupů vyžaduje pokročilé statistické zpracování, případně dopředu naplánovanou metodiku práce v terénu. Pokud se tedy intenzivně zajímáte o váš oblíbený druh, byla by škoda neporadit se s odborníky z akademických pracovišť ohledně způsobu sběru dat v terénu. Nejedna kolegyně určitě ráda pomůže s pokročilejšími metodami vyhodnocení dat (kontakt může zprostředkovat Kroužkovací stanice nebo ČSO).

Práce vyšla v ornitologickém časopise *Acta Ornithologica*. Zájemcům autoři rádi zašlou kopii práce. Stačí se obrátit na KS nebo emailem na peter.adamik@upol.cz

Citace práce:

HUŠEK, J., WEIDINGER, K., ADAMÍK, P., HOLÁŇ, V., HLA VATÝ, L. & SVIEČKA, J. 2010: Analysing large-scale temporal variability in passerine nest survival using sparse nesting data: a case study on Red-Backed Shrike *Lanius collurio*. *Acta Ornithologica* 45: 43–49.

Odráží počty odchycených ptáků skutečnou intenzitu migrace?

Jaroslav Koleček | e-mail: j.kolecek@email.cz

Výpovědní hodnota dat získaných systematickým kroužkováním během tahu byla často zatížena nejistotou, do jaké míry počty odchycených jedinců odráží skutečné počty protahujících ptáků. Nedůvěru prohlubují zjištění, že celá řada druhů protahuje ve vyšších výškách, než probíhá odchyt i fakt, že počty odchycených jedinců silně souvisejí s aktuálními povětrnostními podmínkami.

Autoři studie proto srovnali počty ptáků zjištěné pomocí radaru s počty migrantů odchycených během dne a noci v období od srpna do října v alpském průsmyku Col de Bretolet na hranici Francie a Švýcarska (1 923 m n. m.). Výsledky prokázaly, že počty zachycené radarem významně korelovaly s počty odchycených jedinců. Rozdíly byly způsobeny hlavně rychlostí a směrem větru – za sla-

bého větru a v protivětru byl odchyt ve dne i v noci úspěšnější. Naopak v noci a při „zadním“ větru létali ptáci výše a odchty byly obtížnější. Počty odchycených jedinců stoupaly za úplňku a s použitím reflektoru v mlze. Ve dne kolísal poměr mezi odchycenými ptáky a ptáky zjištěnými radarem z důvodu, že radar podhodnocuje počty ptáků letících v hejnech nebo příliš nízko. Ve srovnání s daty zjištěnými radarem byl podíl odchycených denních migrantů mnohem vyšší než u ptáků táhnoucích v noci. Výsledky studie prokázaly, že odchyt ptáků do nárazových sítí je metodou, která dokáže zachytit změny intenzity migrace v denních i nočních hodinách. Platí to především o lokalitách, kterými ptáci protahují bez delších zastávek (např. horská sedla). Méně těsný vztah může být zjištěn v místech, kde se ptáci zastavují kvůli potravě nebo odpočinku na delší dobu (více než jeden den).

Citace práce:

KOMENDA-ZEHNDER, S, JENNI, L & LIECHTI F. 2010: Do bird captures reflect migration intensity? – Trapping numbers on an Alpine pass compared with radar counts. *Journal of Avian Biology* 41: 434–444.

Výzvy ke spolupráci

Acrocephalus v CHKO Poodří

Jaroslav Koleček

Ve dnech 16. 7. – 31. 8. 2011 proběhne každoroční kroužkování ptáků v rákosině na hrázi Bartošovických rybníků v CHKO a SPA Poodří (NJ). Odchyt probíhá na 150 m sítí, na lokalitě lze dále paralelně kroužkovat např. dravce nebo bahňáky. Ubytování v chatě, příp. ve stanech. Akce je mimořádně vhodná pro začínající ornitology a zejména pro uchazeče o kroužkovací licenci, jimž je věnována zvláštní pozornost (seznámení s různými technikami odchytu aj.).

Kontakt: J. Koleček, tel.: 605 552 978, e-mail: j.kolecek@email.cz

35. kroužkovací Akce Acrocephalus v Národní přírodní rezervaci Řežabinec u Písku

Jiří Šebastian

Zveme všechny zájemce o získání ornitologických zkušeností, praktických dovedností a nových informací o ptáčích v rezervaci i mimo ni, od 0 do 100 let, od začínajících ornitologů po krouž-

kovatele profesionály, zejména rodiny s dětmi, do tábora plného kamarádství a zájmu o přírodu. Stanový tábor leží na louce u rybníka Řežabinec mezi Putím a Ražicemi. Na jednodenní návštěvu můžete přijet kdykoliv mezi 24. červencem a 2. srpem 2011, na delší dobu je nutné se přihlásit. Podrobné informace a přihlášky lze získat na e-mailu: sebastian@prachenskemuzeum.cz nebo na telefonu 382 201 111. Hodně se lze také dozvědět na www.rezabinec.ic.cz nebo na webu píseckého muzea.

Odchyt ptáků v Orlických horách

Miloslav Hromádko

Hledáme kroužkovatele pro doplnění termínů odchytu, který probíhá již od roku 2004 v lokalitě Bedřichovka nedaleko obce Orlické Záhoří v severovýchodní části Orlických hor. Odchytové stanoviště je situováno do pásu keřů a stromů podél potoka (700 m. n. m), na třech místech je celkem připraveno 24 sítí, 12 m dlouhých. Odchyt probíhá metodou CES ve třídních cyklech vždy o víkendech od začátku května do poloviny července. Ubytování zajištěno na chatě nebo v obytném přívěsu. Podrobnosti lze získat na adrese hromadkovi@atlas.cz nebo na telefonu 733 521 691.

Kroužkovatel – zpravodaj Společnosti spolupracovníků
Kroužkovací stanice NM

Vydává Společnost spolupracovníků

Kroužkovací stanice Národního muzea,

Hornoměřcholupská 34, 110 00 Praha 10

Výkonný redaktor: Alena Klvaňová • Redakční rada: Petr Klvaňa,

Miroslav Jelínek, Zdeněk Valeš, Peter Adamík, Jaroslav Koleček

Grafický návrh a sazba: Jiří Kaláček • Tisk: Protisk, Slavkov u Brna

Náklad: 500 výtisků, ISSN 1803-1552

Kroužkovatel uveřejňuje:

- Informace z Kroužkovací stanice NM
- Informace ze Společnosti spolupracovníků KS NM
- Příspěvky zaměřené na metodiku odchytu a určování stáří a pohlaví ptáků
- Příspěvky zabývající se problematikou tahu ptáků

Náplní podzimního čísla je Zpráva Kroužkovací stanice za předchozí rok.

Rukopisy příspěvků zasílejte elektronicky na mailovou adresu Kroužkovací stanice: krouzkovaci_stanice@nm.cz.

